

Анотація

Коваленко Д.М. Публічна дипломатія Канади та Королівства Норвегія як держав середньої сили. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота на здобуття кваліфікації магістр міжнародних відносин за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини». – Чорноморський національний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2023.

Зміст анотації.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасні тенденції розвитку системи міжнародних відносин, інтеграційні процеси, становлення мультиполярного світового устрою, поява недержавних акторів на міжнародній арені ставлять нові вимоги перед державами. Це зумовлює потребу у щоденній ефективній і дієвій відповіді на загрози національній безпеці будь-якої країни світу зі збереженням її власного національного інтересу.

Публічна дипломатія – це форма сучасної дипломатії, орієнтована на інформацію, розуміння та вплив на громадськість іншої країни для досягнення політичних цілей зовнішньої та національної безпеки. Хоча вплив на закордонну громадську думку не є новинкою XXI століття, а будучи одним із завдань зовнішньої політики, тільки в останнє десятиліття спостерігається раптове зростання наукового та практичного інтересу до публічної дипломатії у різних країнах.

Публічна дипломатія як явище політичної практики дедалі ширше аналізується на концептуальному рівні та в контексті прикладних наукових розробок. Поява цього поняття у міжнародному дискурсі обумовлена об'єктивною тенденцією диверсифікації форматів транскордонних комунікацій та активізацією діяльності сучасних держав щодо підвищення привабливості своєї зовнішньої політики в очах зарубіжної громадськості.

На сучасному етапі держави середньої сили, особливо Норвегія та Канада, мають певні успіхи. Норвегія стала прикладом застосування концепції «нішевої» публічної дипломатії, зайнявши своє відмінне місце серед інших країн світу в очах світової громадськості. Публічна дипломатія Канади поступально розвивається ось уже на протязі сімдесяти років. Про це наочно свідчать дані авторитетного рейтингу «The Soft Power», що складається Центром публічної дипломатії в Портленді (США) на основі індексів ефективності держави, підприємництва, зовнішніх зв'язків, освіти, інформаційних технологій і культури. Згідно зі звітом за 2022 рік, Канада займає в ньому 7 місце¹.

¹ Global soft power index 2022. The world's most comprehensive research study on perceptions of nation brands. URL: <https://brandirectory.com/softpower/>

Актуальність розглянутої проблеми визначається потребою висловити та зрозуміти громадський діалог, після формування та переоцінки деяких пріоритетів у рамках зовнішньої політики країн середньої сили Канади та Королівства Норвегія.

Об'єкт дослідження – публічна дипломатія як інструмент зовнішньої політики держав середньої сили.

Предмет дослідження – особливості публічної дипломатії Королівства Норвегія та Канади як держав середньої сили.

Мета роботи полягає у дослідженні сутності, особливостей реалізації, публічної дипломатії держав середньої сили Канади та Королівства Норвегія.

Для досягнення окресленої мети поставлено такі дослідницькі **завдання**:

- проаналізувати стан наукової розробки теми та джерельна база дослідження;
- розкрити методологію дослідження публічної дипломатії Канади та Королівства Норвегія;
- дослідити понятійно-категоріальний апарат дослідження;
- проаналізувати особливості реалізації публічної дипломатії державами середньої сили Канадою;
- розкрити елементи та механізми публічної дипломатії у зовнішній політиці Королівства Норвегія.

Територіальні рамки дослідження охоплюють держави Королівства Норвегії, Канади та території країн, на які спрямована їх публічна дипломатія.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1965 року (активне застосування терміну «публічна дипломатія» відомствами держав середньої сили) до 2022 року (крайній повний рік реалізації публічної дипломатії державами середньої сили – Королівством Норвегія та Канадою).

Наукова новизна отриманих у процесі дослідження результатів полягає в тому, що вперше на рівні курсової роботи здійснено спробу комплексного аналізу публічної дипломатії держав середньої сили.

Зокрема, автором уточнено поняття «публічна дипломатія держав середньої сили», під яким варто розуміти процес діалогу та налагодження відносин з іншими акторами міжнародних відносин державами ліберального устрою, з вільною ринковою економікою, що володіють середніми параметрами могутності на міжнародній арені, для впровадження гуманітарних та ліберальних цінностей у міжнародну сферу безпеки, політики та культури.

Практичне значення роботи полягає у тому, зазначено й обґрунтовано концептуальні підходи та особливості реалізації ідеї публічної дипломатії у зовнішній політиці держав середньої сили та їх вплив на двосторонні відносини. Встановлено сутність, особливості, роль і значення залучення інструментів публічної дипломатії держав на сучасному етапі.

Апробація результатів дослідження. Частина теоретичних положень та висновків цього дослідження знайшла своє відображення у доповідях на Міжнародній науково-практичній конференції «Ольвійський форум-2023: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» (Миколаїв, червень 2023), V Міжнародній науковій конференції: «Міжнародні відносини і безпека в багатопольярному світі: контури нового світоустрою для України та світу» (Суми, червень 2023).

Публікації. За темою дослідження було опубліковано двоє тез та наукову статтю (у співавторстві).

Структура дослідження. Робота побудована відповідно до мети і завдань дослідження. Вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел і літератури (98 найменувань українською, англійською мовами). Загальний обсяг магістерської роботи – 108 сторінок, з них 98 сторінок становлять основний текст.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету та завдання роботи, об'єкт та предмет дослідження; сформульовано наукову новизну, з'ясовано практичне значення отриманих результатів, їх апробація, окреслено структуру роботи.

У першому розділі **«Теоретико-методологічні засади дослідження публічної дипломатії Канади та Королівства Норвегія як держав середньої сили»** подається аналіз стану наукової розробки та джерельної бази проблеми, проаналізовано категоріальний апарат та методологію дослідження.

У пункті 1.1 *«Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження»* з'ясовано, що літературно-наукова основа є достатньою для магістерської роботи. На думку автора, праці українських та зарубіжних учених є досить важливими для вивчення публічної дипломатії держав середньої сили Канади та Норвегії. Слід зауважити, що вітчизняні науковці досить мало уваги приділяють уваги проблемі публічної дипломатії держав середньої сили.

Використану для написання роботи літературу можна розподілити за країнознавчим критерієм, виокремивши праці українських та західних дослідників, серед яких окремо слід відзначити роботи скандинавських та кандських науковців. Для написання дипломної роботи було залучено широке коло джерел. Автор розподілив всі використані джерела на наступні чотири групи: офіційні документи глав держав, урядів та організацій, інформація з офіційних сайтів органів влади, установ та організацій, статистичні дані, офіційні виступи, заяви, доповіді, промови державних діячів. Автор прийшов до висновку, що зазначених джерел достатньо для виконання завдань та розкриття теми дослідження.

У підрозділі 1.2 *«Методологія дослідження публічної дипломатії Канади та Королівства Норвегія»* показано, що при дослідженні теоретико-

методологічних засад публічної дипломатії публічної дипломатії держав середньої сили Канади та Норвегії, автор використовує комплекс принципів та підходів. Дослідження виконано на основі системного, компаративного, інституційного, хронологічного, діалектичного підходів. Методологічним підґрунтям даної роботи стали принципи об'єктивності, плюралізму, історизму, детермінізму, системності та термінологічний принцип.

Дослідження проведене із використанням загальнотеоретичних і спеціальних методів. До загальнотеоретичних методів, які застосовані автором, належать методи аналізу і синтезу, індукції та дедукції, абстрагування та узагальнення, а також групування. Для розв'язання визначених наукових завдань і всебічного вивчення поставленої проблеми були застосовані системний, історико-порівняльний, порівняльно-концептуальний (компаративний), проблемно-хронологічний метод, а також метод зовнішньополітичного прогнозування. Під час роботи автором перевагу було віддано системному та порівняльно-концептуальному (компаративному) методам, які дали можливість визначити особливості реалізації публічної дипломатії державами середньої сили Канадою та Норвегією.

У підрозділі 1.3. *«Понятійно-категоріальний апарат дослідження»* розкрито сутність основних категорій дослідження. Концепція «держави середньої сили» має достатньо довгу історію свого розвитку та займає особливе місце в теорії міжнародних відносин і концептуальній базі зовнішньої політики низки країн світу. Проте, в залежності від обставин це поняття може трактуватися по-різному. Через те що різні інтерпретації середньої сили ніколи не були системно осмислені, створення неупередженої концепції міжнародної структури влади було неможливим.

Зроблено висновок, що під терміном «публічна дипломатія держав середньої сили», варто розуміти процес діалогу та налагодження відносин з іншими акторами міжнародних відносин державами ліберального устрою, з вільною ринковою економікою, що володіють середніми параметрами могутності на міжнародній арені, для впровадження гуманітарних та ліберальних цінностей у міжнародну сферу безпеки, політики та культури.

У другому розділі **«Особливості реалізації публічної дипломатії Канади як держави середньої сили»** розкрито еволюцію та пріоритети публічної дипломатії Канади на сучасному етапі, проаналізовано інститути та інструменти публічної дипломатії Канади

У підрозділі 2.1 *«Еволюція та пріоритети публічної дипломатії Канади на сучасному етапі»* з'ясовано, що кожен уряд Канади мав свою концепцію публічної дипломатії. Програми та проекти публічної дипломатії, їх фінансування, структура органів влади, якій займаються питаннями реалізації публічної дипломатії досить активно змінювались протягом другої половини XX – XXI століття.

Демонстрація канадської участі у міжнародних заходах, а також організація місій, проектів, програм належать до пропагандистських заходів,

які можуть відіграти важливу роль у реалізації стратегії публічної дипломатії Канади. Такі заходи сприяють підвищенню конкурентоспроможності креативного сектору Канади, а також розширення можливостей для співпраці та взаємодії з лідерами галузі та людьми з усього світу.

У підрозділі 2.2 *«Інститути та інструменти публічної дипломатії Канади»* доведено, що важливим інструментом реалізації зовнішньополітичних настанов Канади були і залишаються програми міжнародного сприяння розвитку, які активно реалізуються з кінця 1960-х років. Сприяння міжнародному розвитку здійснюється Канадою і через міжнародні організації ООН, а також у рамках Британської співдружності та Франкофонії, членами яких є Канада. Дуже різноманітні й інші механізми м'якої сили, які нині застосовуються на державному рівні. Починаючи від просування своїх спортивних досягнень, наприклад, у галузі хокею, і закінчуючи широкими освітніми можливостями, що надаються потенційним споживачам за кордоном. На особливу увагу заслуговує робота зовнішньополітичного відомства Канади з академічними колами за кордоном, що заохочує вивчення Канади.

У третьому розділі **«Елементи та механізми публічної дипломатії у зовнішній політиці Королівства Норвегія»** охарактеризовано інституційне забезпечення та стратегії публічної дипломатії Королівства Норвегія, досліджено практику реалізації публічної дипломатії Королівства Норвегія.

У пункті 3.1 *«Інституційне забезпечення та стратегії публічної дипломатії Королівства Норвегія»* встановлено, що Норвегія використовує широкий спектр інструментів для реалізації публічної дипломатії – від офіційних зустрічей, виставок, форумів, до запровадження спеціальних проектів для популяризації Норвегії як заможної, соціальної, культурної країни, яка робить все задля встановлення миру в усьому світі (проект «Ibsen Year», участь у партнерстві «Utstein Group» тощо).

Активний розвиток публічна дипломатія Норвегії отримала після Другої світової війни, і розпочався цей процес із встановлення культурних зв'язків із іншими скандинавськими країнами. Норвезька стратегія публічної дипломатії є особливо важливою для малих і молодих країни середнього розміру. Адже модель публічної дипломатії Королівства Норвегія демонструє, як невеликі країни можуть впливати на світову спільноту та сформувати свій міжнародний бренд.

У пункті 3.2 *«Практика реалізації публічної дипломатії Королівства Норвегія»* виявлено, що в Норвегії створено низку інституцій, які займаються реалізацією публічної дипломатії країни. МЗС Норвегії, яке координує процес реалізації публічної дипломатії, створило Норвезьке агентство з питань співробітництва в галузі розвитку (NORAD), комісію для побудови іміджу Норвегії і поліпшення своєї репутації за кордоном – Omdømmeutvalg, та заснувало Норвезький Форум публічної дипломатії.

У **висновках** узагальнено головні результати магістерського дослідження.

1. Окресливши стан наукової розробки теми, автор поділив всю досліджувану літературу за краєзнавчим критерієм: роботи українських науковців, американських дослідників та праці європейських авторів. Автор дійшов висновку, що сфера публічної дипломатії Канади та Норвегії не досить активно досліджується сучасними українськими науковцями. Втім, особливості публічної дипломатії Королівства Норвегія аналізуються більш ґрунтовно, на відміну від інститутів та інструментів реалізації публічної дипломатії Канади.

Джерельна баз умовно може бути поділена на чотири групи: офіційні документи глав держав, урядів та організацій; інформація з офіційних сайтів органів влади, установ, організацій, статистичні дані, офіційні виступи, заяви, доповіді, промови державних діячів.

2. Дослідницька робота виконана на основі системного, структурно-функціонального, компаративного, інституційного підходів. Серед основних принципів дослідження публічної дипломатії країн середньої сили слід виділити принципи детермінізму, об'єктивізму, наукової неупередженості, плюралізму, наступності, історизму. Серед основних підходів, що використовував автор, слід відзначити діалектичний, компаративний, системний та інституційний підходи.

Дослідження будувалося на основі синтезу різноманітних методів наукового пізнання. Відповідно до специфіки теми, мети і завдань, предмету і об'єкту дослідження у роботі застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи. Серед загальнонаукових автор пропонує виділити наступні: метод індукції і дедукції; метод абстрагування; метод узагальнення; метод групування.

3. Встановлено, що під терміном «публічна дипломатія держав середньої сили» варто розуміти процес діалогу та налагодження відносин з іншими акторами міжнародних відносин державами ліберального устрою, з вільною ринковою економікою, що володіють середніми параметрами могутності на міжнародній арені, для впровадження гуманітарних та ліберальних цінностей у міжнародну сферу безпеки, політики та культури.

Такі держави, як Канада, Норвегія володіють значними перевагами серед інших країн середньої сили завдяки спільній прихильності до демократії у внутрішній політиці, довірі та м'якій силі у вирішенні конфліктів, схильності до співпраці з недержавними суб'єктами з питань глобального управління. Але існують фактори, які заважають повноцінній реалізації публічної дипломатії цих країн. Ефективне використання публічної дипломатії стримується обмеженістю ресурсів жорсткої сили, політичною волею та економічною підтримкою.

4. Доведено, що Канада є класичним прикладом держави середньої сили, в якій дипломати розробили концепцію зовнішньої політики після Другої світової війни, щоб підкреслити особливу роль Канади на

міжнародній арені серед таких великих держав, як Великобританія та Сполучені Штати.

Використання механізмів «м'якої сили» та участь у вирішенні міжнародних гуманітарних та інших проблем займає одне з ключових місць у системі національних пріоритетів Канади. Її позиції, як і підходи інших держав, відображають складність та неоднозначність гуманітарної проблематики у сучасному світі, тісний зв'язок із політикою, економікою, військово-стратегічними питаннями, міжнародною співпрацею, духовними цінностями, національними традиціями. Успіх у цій галузі сприяє підвищенню авторитету країни у світі, спростовуючи аргументи про перетворення Канади на маргінального гравця на міжнародній арені.

Центральним у зовнішній політиці Канади є поняття багатосторонності, яке засновано на активній участі у таких міжнародних організаціях, як Організація Об'єднаних Націй та НАТО. Канада не брала участі у вторгненні США в Ірак в 2003 році, натомість вона зробила гуманітарний внесок в операцію НАТО в Афганістані. Історично, Канада прагне буди лідером у других та третіх питаннях міжнародного порядку денного.

Через програми та інституції, які утворює або з якими співпрацює, Міністерство глобальних справ Канади, ця держава середньої сили застосовує такі інструменти публічної дипломатії, як участь та організацію міжнародних культурних заходів, навчання та стажування іноземних студентів та науковців у Канаді, робота з іммігрантами, підтримка канадських ЗМІ та видавців щодо поширення інформації про Канаду в світі. Уряд Канади активно використовує онлайн платформи для проведення заходів публічної дипломатії та для інформування світової громадськості про цілі зовнішньої політики Канади на сучасному етапі.

5. З'ясовано, що все активніше інструменти м'якої сили застосовуються у Норвегії. Протягом буквально кількох десятиліть Норвегія перетворилася з країни, економіка якої ґрунтувалася на природних ресурсах, на суспільство високих технологій. Задля реалізації публічної дипломатії у Норвегії створено низку інституцій, як державних так і неурядових громадських організацій, що діють по всьому світу. Очолює інституційну систему публічної дипломатії Королівства Норвегія Міністерство закордонних справ, при якому створено Норвезьке агентство з питань співробітництва в галузі розвитку (NORAD), а також державна компанія Innovation Norway і організація Visit Norway. МЗС Норвегії проводить активну діяльність щодо консультування громадськості через конференції та лекції, на які запрошують обрані групи учасників суспільства.

Норвегія використовує широкий арсенал інструментів задля реалізації публічної дипломатії, серед яких особливе місце займають високоякісні веб-сайти державних структур, зокрема Міністерства закордонних справ та представництв країни закордоном. Відібрані цінності і образи (мир, природа, рівність) представляють собою ідеї та цінності, які є привабливими

практично для будь-якого суспільства в світі. Зосередження зусиль на проблемі миру дозволяє Норвегії привертати увагу і опанувати розуми закордонного суспільства, з огляду на те, що мирні переговори привертають увагу світових засобів масової інформації. Окрім фактичних обговорень умов досягнення миру, які проводяться суб'єктами громадянського суспільства Норвегії, заходом, що привертає увагу світових засобів масової інформації, є Нобелівська премія миру, що присуджується щорічно в Осло.

Норвегія надає допомогу з розвитку країнам, які потребують цієї допомоги, з 1960 року по сьогодні. Через організацію NORAD Норвегія надає допомогу країнам Африки, Азії, Латинської Америки та Близького Сходу за такими напрямками, як зміни клімату та довкілля, демократія та належне управління, освіта, енергетика, вища освіта та дослідження, охорона здоров'я, гендерна рівність тощо.

Ключові слова: держава середньої сили, зовнішня політика, Королівство Норвегія, Канада, публічна дипломатія

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати магістерської роботи:

1. Вовчук Л., Коваленко Д. Особливості реалізації публічної дипломатії державами середньої сили // Acta de Historia & Politica : Saeculum XXI. 2023. № VI. С . 108–117.
2. Коваленко Д.М. Інституційне забезпечення публічної дипломатії Королівства Норвегія // Міжнародна науково-практична конференція «Ольвійський форум – 2023: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі»: тези. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра могили, 2023.
3. Коваленко Д.М. Пріоритети публічної дипломатії Канади на сучасному етапі // V Міжнародна наукова конференція «міжнародні відносини і безпека в багатополлярному світі: контури нового світоустрою для України та світу»: тези. Суми, 2023.

Kovalenko D.M. Public diplomacy of Canada and the Kingdom of Norway as middle powers. – Manuscript.

Graduate work for obtaining an educational degree «master». Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, 2023.

Modern trends in the development of the system of international relations, integration processes, the formation of a multipolar world order, the appearance of non-state actors on the international arena place new demands on states. This determines the need for a daily effective and efficient response to threats to the

national security of any country in the world while preserving its own national interest.

Public diplomacy is a form of modern diplomacy focused on information, understanding, and influencing the public of another country to achieve foreign and national security political goals. Although influencing foreign public opinion is not a novelty of the 21st century, but being one of the tasks of foreign policy, only in the last decade has there been a sudden increase in scientific and practical interest in public diplomacy in various countries.

Public diplomacy as a phenomenon of political practice is increasingly analyzed at the conceptual level and in the context of applied scientific developments. The appearance of this concept in the international discourse is due to the objective trend of diversification of cross-border communication formats and the activation of the activities of modern states to increase the attractiveness of their foreign policy in the eyes of the foreign public.

At the present stage, middle power states, especially Norway and Canada, have some success. Norway has become an example of the application of the concept of "niche" public diplomacy, taking its special place among other countries of the world in the eyes of the world public. Canada's public diplomacy has been steadily developing for seventy years. This is clearly evidenced by the data of the authoritative rating "The Soft Power", compiled by the Center for Public Diplomacy in Portland (USA) based on indices of state efficiency, entrepreneurship, foreign relations, education, information technology and culture. According to the 2022 report, Canada ranks 7th.

The relevance of the considered problem is determined by the need to express and understand the public dialogue, after the formation and reassessment of some priorities within the framework of the foreign policy of the middle power countries of Canada and the Kingdom of Norway.

The author analyzes the possibilities of implementation of public diplomacy by middle-power states in Canada and reveals the elements and mechanisms of public diplomacy in the foreign policy of the Kingdom of Norway.

Key words: middle power state, foreign policy, Kingdom of Norway, Canada, public diplomacy